

Γυμνάσιο-Λύκειο που
λειτουργεί εντός του Ειδικού
Καταστήματος Κράτησης
Νέων (Ε.Κ.Κ.Ν.Α.)

Βυζαντινό και
Χριστιανικό Μουσείο
της Αθήνας

Μια νοερή επίσκεψη
Στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο

Συμμετέχοντες

Σχολείο: Γυμνάσιο-Λύκειο που λειτουργεί εντός του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Αυλώνα (Ε.Κ.Κ.Ν.Α)

Τάξη / Τμήμα: Ομάδα μαθητών από Α΄ & Β΄ Γυμνασίου και Α΄ & Β΄ Λυκείου

Αριθμός μαθητών: 20

Αριθμός παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: 19

Χώρες προέλευσης των παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: Αφγανιστάν, Αλγερία, Αλβανία, Αρμενία, Μαρόκο, Ρωσία

Προφίλ της τάξης: Οι περισσότεροι από τους παραπάνω μαθητές που συμμετείχαν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα διαβιούν εδώ και κάποια χρόνια στην Ελλάδα και ως εκ τούτου επικοινωνούν αρκετά καλά στα ελληνικά. Από τους υπόλοιπους μαθητές αυτοί μεν που είναι λίγο καιρό στη χώρα δυσκολεύονται περισσότερο στη χρήση της γλώσσας, ενώ υπάρχουν και λίγοι που δεν ξέρουν καθόλου Ελληνικά. Λόγω αυτής της ανομοιογένειας και των πολλών και διαφορετικών γνωσιακών επιπέδων των μαθητών, υπάρχουν αρκετές συγκρούσεις ανάμεσα στους μαθητές.

Ονόματα εκπαιδευτικών: Πέτρος Δαμιανός - Μαθηματικός/Διευθυντής, Βασιλική Δουζένη - Καθηγήτρια Καλλιτεχνικών, Λαμπρινή Παπαδήμα - Φιλολόγος/Μουσειολόγος, Αικατερίνη Κατσηαντωνίου - Θεολόγος.

Μουσείο: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο της Αθήνας

Συλλογή ή αντικείμενα που έγιναν αντικείμενα διαπραγμάτευσης: Επιλεγμένα αντικείμενα από τις συλλογές εικόνων, μικροτεχνίας, γλυπτών, πινάκων και χειρογράφων. Στο μεγαλύτερό τους μέρος τα αντικείμενα εκτίθενται στη μόνιμη έκθεση του μουσείου. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στα χειρόγραφα βιβλία, τους βυζαντινούς κώδικες.

Διαπολιτισμική δυναμική που διακρίνεται στα συγκεκριμένα αντικείμενα: Τα επιλεγμένα αντικείμενα, προϊόντα του πολύμορφου κόσμου της βυζαντινής αυτοκρατορίας, επιδέχονται πολλαπλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις.

Ονόματα εκπροσώπων του μουσείου:

Στάθης Γκότσης – Ιστορικός, Πάνος Βοσνίδης – Αρχαιολόγος.

Συνεργάστηκε και η Άρτεμις Καμπουράκη – Συντηρήτρια Χειρογράφων και Χαρτών.

Στόχοι

Σκοπός του προγράμματος είναι:

- Να εξοικειωθούν οι μαθητές με την τέχνη και τον πολιτισμό των βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων.
- Να γνωρίσουν οι μαθητές πλευρές του βυζαντινού κόσμου ως ενιαίου, αλλά όχι ομοιόμορφου πολιτισμικού χώρου. Να αναζητήσουν οι μαθητές ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με τις δικές τους εμπειρίες.
- Να πληροφορηθούν οι μαθητές για την ιστορία και τη χρήση των βυζαντινών και μεταβυζαντινών κωδίκων, την εξέλιξη της γραφής, της εικονογράφησης και της στάχωσης.
- Να συμβάλει στην άμεση επαφή, ενασχόληση και ενδιαφέρον των μαθητών, μέσω των καλλιτεχνικών, με δημιουργικές διαδικασίες.
- Να βοηθήσει στην ψυχική και πνευματική καλλιέργεια των μαθητών καθώς και στην κοινωνικοποίηση τους.
- Να προβληθεί η ανεκτίμητη αξία της δημιουργίας, ειδικά σε αυτόν τον ευαίσθητο χώρο.

Συναισθηματικός τομέας

Κοινωνικοί στόχοι :

- Να αναπτύξουν οι μαθητές κοινωνικές και ψυχικές αρετές, όπως συνεργασία, υπευθυνότητα, αυτοπειθαρχία, αυτοεκτίμηση, σεβασμό στη διαφορετικότητα, και κοινωνικοποίηση.
- Να δημιουργήσουν, να σχεδιάσουν, να κατασκευάσουν, να διασκεδάσουν ευχάριστα και δημιουργικά.
- Να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους και να επικοινωνήσουν με τους συμμαθητές τους.
- Να συνεργαστούν, ώστε κάθε μέλος της ομάδας να αναπτύξει τις ιδιαίτερες ικανότητές του, και όλοι μαζί να συντείνουν σ' ένα κοινό αποτέλεσμα.
- Να αφυπνίσουν το νου και να δραστηριοποιήσουν τη φαντασία τους μέσα από το διάλογο της δημιουργίας.
- Να κοινωνικοποιηθούν οι μαθητές που αισθάνονται περιθωριοποιημένοι και απομονωμένοι από το περιβάλλον, μέσω αυτής της συλλογικής και άσκησης προσπάθειας συγκερασμού των δραστηριοτήτων και των απόψεών τους.

Ηθικοί στόχοι:

- Να αναπτύξουν οι μαθητές ηθικές αξίες, όπως ευγενή άμιλλα και αλληλεγγύη.
- Να αναπτύξουν το σεβασμό της προσωπικής ελευθερίας και δημιουργικότητας.
- Να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες και να αξιοποιήσουν τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες.
- Να ανακτήσουν τη χαμένη αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση.

Γνωστικός τομέας

- Να προσκτηθούν γνώσεις που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και την τέχνη στη Βυζαντινή εποχή, με έμφαση στη συγγραφή και αντιγραφή κειμένων.
- Να αποκτήσουν οι μαθητές εικόνα για την προμήθεια και επεξεργασία χαρτιού, καθώς και για τη βιβλιοδεσία στη βυζαντινή εποχή.
- Να αποκρυσταλλώσουν δυσδιάκριτες έννοιες, όπως κώδικας, πύλες, πρωτογράμματα καθώς και να διαμορφώσουν άποψη σχετικά με τη βιβλιοδεσία.

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

Η συνεργασία με το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο και οι δράσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν συνδέονται άμεσα με το Πρόγραμμα Σπουδών και ιδιαίτερα με συναφή αντικείμενα, όπως τα μαθήματα της Λογοτεχνίας, της Ιστορίας, των Θρησκευτικών και των Εικαστικών.

Δράσεις

Η ιδέα της υλοποίησης της συνεργασίας αυτής ξεκίνησε από την ημερίδα με τίτλο «Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» που διοργάνωσε, στο ξενοδοχείο Τιτάνια στις 19/01/2013, το πρόγραμμα «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών», και συγκεκριμένα η υποδράση 9.5 «Εκπαιδευτικές επισκέψεις μαθητών». Στην ημερίδα αυτή ο διευθυντής και οι καθηγήτριες του Γυμνασίου- Λυκείου του Ε.Κ.Κ.Ν.Α. είχαν την πρώτη επικοινωνία με τους μουσειοπαιδαγωγούς του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου. Σε αυτήν την πρώτη συνάντηση συμφωνήθηκε το θέμα της συνεργασίας να αποφασιστεί μετά από συζήτηση με τους μαθητές, αφού πρώτα αυτοί θα είχαν περιηγηθεί στον διαδικτυακό τόπο του Μουσείου.

Στόχος μας ήταν να γνωρίσουν οι μαθητές τη βυζαντινή τέχνη και να δραστηριοποιηθούν στην κατασκευή δικών τους έργων. Επίσης, μέσω των συγκεκριμένων θεμάτων που θα παρουσιάζονταν, οι μαθητές θα έρχονταν σε επαφή με την καθημερινή

ζωή του Βυζαντίου, τη ζωγραφική, την αρχιτεκτονική, τα θρησκευτικά τους πιστεύω, τις παραδόσεις και τα έθιμα.

Η περιήγηση στα εκθέματα του Μουσείου έγινε διερευνητικά για να εντοπίσουμε θεματικές ενότητες στις οποίες θα κατευθύνονταν το ενδιαφέρον των μαθητών. Έπειτα, έγινε η συλλογή των θεμάτων που συγκέντρωσαν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των μαθητών, με περισσότερη επικέντρωση στα χειρόγραφα, στις εικόνες και στα γλυπτά.

Επόμενο βήμα της συνεργασίας ήταν η επίσκεψη των μουσειοπαιδαγωγών στο σχολείο. Με τη χρήση της ιστοσελίδας του Βυζαντινού Μουσείου, που διευκόλυne μια εικονική περιήγηση στη μόνιμη έκθεση αλλά και στις επιμέρους συλλογές, σε εκδόσεις του μουσείου, καθώς και σε εκπαιδευτικό εποπτικό υλικό από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τις φάσεις κατασκευής βυζαντινών χειρογράφων, αναπτύχθηκε μια δώρη συζήτηση. Τα θέματά της καθορίστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τα ενδιαφέροντα των ίδιων των μαθητών. Συζητήθηκαν η έννοια του Μουσείου, η ιστορία και το περιεχόμενο του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου, ζητήματα διαχείρισης, συλλογής, φύλαξης και έκθεσης μουσειακών αντικειμένων, καθώς και θέματα που σχετίζονται με την ανάγκη προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου.

Εικόνα 1: Η επίσκεψη των εκπροσώπων του μουσείου στο Γυμνάσιο- Λύκειο του Ε.Κ.Κ.Ν.Α.

Εικόνα 2: Η συζήτηση με τους μαθητές

Επιδιώχθηκε η κατά το δυνατόν «ανοικτή» ερμηνευτική προσέγγιση των επιλεγμένων αντικειμένων με την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, την παρατήρηση, την ανάκληση προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών, τη σύγκριση του άλλοτε με το παρόν. Έγινε προσπάθεια ένταξης των αντικειμένων/θεμάτων στο ευρύτερο πλαίσιο του βυζαντινού κόσμου ως ενιαίου, αλλά όχι ομοιόμορφου πολιτισμικού χώρου.

Μετά από την επίσκεψη του Μουσείου στο σχολείο μας, αποφασίστηκε να φτιάξουν οι μαθητές μας το δικό τους βιβλίο βυζαντινού τύπου, έναν κώδικα με τις εντυπώσεις τους από την επίσκεψη. Ο τίτλος του βιβλίου θα τιλοφορούνταν «Μια νοερή επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο».

Στη συνέχεια οι μαθητές διατύπωσαν τις εντυπώσεις τους από τα εκθέματα του μουσείου και επικεντρώθηκαν σε ό,τι τους άρεσε περισσότερο και θα είχαν τη διάθεση να δουν και από κοντά. Αρκετοί εντυπωσιάστηκαν από τη διαδικασία αντιγραφής των βιβλίων, αλλά και από τον τρόπο που τα διακοσμούσαν οι Βυζαντινοί. Επίσης, σύσσωμη η μαθητική φωνή τόνισε ότι χάρηκε από τον ερχομό του μουσείου στο σχολείο μας και από τη δυνατότητα που τους προσέφερε, κάτω από αυτές τις συνθήκες διαβίωσης εντός των τειχών, να εντρυφήσει στο βυζαντινό πολιτισμό και την τέχνη και να δει τόσα ενδιαφέροντα εκθέματα.

Στο αμέσως επόμενο στάδιο, μαθητές και εκπαιδευτικοί πήραμε οδηγίες από τους υπεύθυνους του μουσείου σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να φτιάξουμε τα φύλλα του βιβλίου, ώστε να προβούν κατόπιν αυτοί στο εργαστήριό τους σε βιβλιοδεσία με τον βυζαντινό τρόπο. Έτσι προμηθευτήκαμε χαρτί που έμοιαζε με περγαμηνή και ξεκινήσαμε τη δημιουργία. Οι μαθητές συμμετείχαν στο σχεδιασμό των φύλλων του βιβλίου με ενθουσιασμό. Στην αρχή δυσκολεύτηκαν, αλλά στο τέλος το αποτέλεσμα δικαίωσε τον κόπο τους.

Ως μέθοδο εφαρμογής ακολουθήσαμε την εξής διαδικασία: Αρχικά διπλώσαμε τα χαρτιά τύπου περγαμηνής και μεγέθους Α4 στη μέση και αποφασίσαμε να φτιάξουμε μια πύλη σε κάθε δίφυλλο και στο τέλος ένα ακόμα σχέδιο. Ο κάθε μαθητής ξεφύλλισε τα βιβλία που μας χάρισε το μουσείο και από τον διαδικτυακό τόπο του μουσείου «κατεβάσαμε» πύλες από διάφορα βυζαντινά χειρόγραφα. Έπειτα, ο κάθε μαθητής επέλεξε ένα σχέδιο και με τη βοήθεια καρμπόν σχεδίασε την πύλη του στην αρχή του δίφυλλου του. Λόγω των λεπτεπίλεπτων και περίτεχνων σχεδίων απαιτούνταν από τους μαθητές υπομονή και μεράκι, που διέθεσαν σε υπέρτατο βαθμό και έφτασαν να αποδώσουν τον καλύτερό τους εαυτό. Σε αρκετές περιπτώσεις ήταν τόση η ενάργεια τους που ξεπέρασαν και αυτές τις μικρές προσδοκίες τους και ένιωσαν δικαιωμένοι από το αποτέλεσμα που πρόσφεραν στον εαυτό τους και σε όλους εμάς.

Εικόνα 3: Δουλεύοντας για το Βυζαντινό Κώδικα

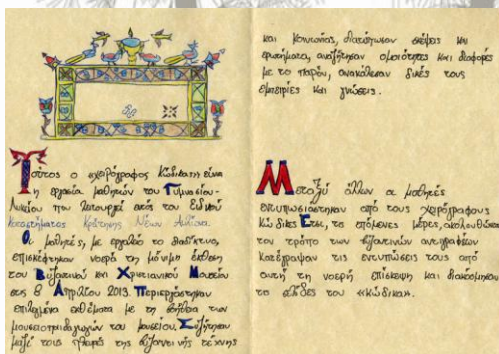
Μετά ήρθε η σειρά της πλέον ευχάριστης και συνάμα εύκολης διαδικασίας, αυτή του χρωματισμού των σχεδίων τους. Κάποιοι μάλιστα από τους μαθητές επέλεξαν να κάνουν σε

ολόκληρη τη σελίδα ένα σχέδιο από κάποιο βιβλίο που τους κίνησε το ενδιαφέρον. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε τη σημαντική αρωγή που προσφέρθηκε από τους καθηγητές που ήταν συνοδοιπόροι σ' αυτή τους την προσπάθεια και τους κατεύθυναν διακριτικά, χωρίς να περιορίζουν τις ατομικές τους βουλήσεις και λειτουργώντας συμμετοχικά και συμμεριζόμενοι τη χαρά τους.

Εικόνα 4: Σχεδιάσμα πύλης για το Βυζαντινό Κώδικα

Επόμενο στάδιο ήταν η συγγραφή του κειμένου με τις εντυπώσεις των μαθητών. Ψάξαμε στο διαδίκτυο για βυζαντινές γραμματοσειρές, για βυζαντινά πρωτογράμματα, τα τυπώσαμε και ξεκινήσαμε. Αυτή η διαδικασία ήταν χρονοβόρα και επίπονη για κάποιους μαθητές που δεν είχαν την ευχέρεια στην ελληνική γλώσσα και συνακόλουθα και στη γραφή. Και αυτοί όμως δεν παραιτήθηκαν της προσπάθειας. Αντίθετα, απήλαυσαν την όλη διαδικασία και επέμειναν για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Κάποιοι μάλιστα έφτιαξαν την ζωγραφιά τους πέντε και έξι φορές έως ότου να τους δικαιώσει το αποτέλεσμα. Κι έτσι καθώς οι μέρες περνούσαν, η διαδικασία δημιουργίας συνέπαιρνε τους μαθητές όλο και περισσότερο.

Εικόνα 5: Ένα έτοιμο δίφυλλο

Στο τέλος, ως επιστέγασμα της όλης εργώδους προσπάθειας, έπρεπε να γίνουν οι τίτλοι αρχής και κάποιες ζωγραφιές, να γραφτούν τα ονόματα των μαθητών και όλα αυτά να διακοσμηθούν. Μοίρασαν, λοιπόν, οι μαθητές τις δουλειές που έπρεπε να γίνουν και

ξεκίνησαν τη διαδικασία από την αρχή. Πάλι αναζήτησαν στο διαδίκτυο ζωγραφιές και πύλες και έγιναν από την αρχή τα πρωτογράμματα και οι γραμματοσειρές.

Εικόνα 6: Το αρχικό δίφυλλο

Εικόνα 7: Ένα ακόμη δίφυλλο

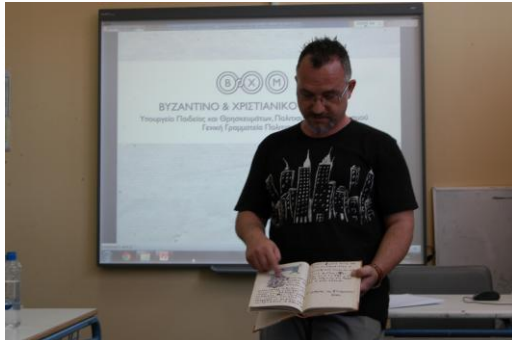
Μόλις όλα τα χαρτιά ήταν έτοιμα, τα παραδώσαμε στους μουσειοπαιδαγωγούς με τελικό προορισμό το εργαστήριο συντήρησης χάρτινων αντικειμένων του Μουσείου. Εκεί το εξειδικευμένο προσωπικό του μουσείου ανέλαβε να «δέσει» τις δημιουργίες των μαθητών σε κώδικα κατά το βυζαντινό τρόπο βιβλιοδεσίας. Η όλη διαδικασία (από την προετοιμασία των φύλλων μέχρι την τοποθέτηση των πινακίδων και τη διακόσμησή τους) τεκμηριώθηκε φωτογραφικά.

Εικόνα 8: Βιβλιοδεσία στο μουσείο

Με το φωτογραφικό υλικό από την παραπάνω διαδικασία δημιουργήθηκε μια αναλυτική παρουσίαση των φάσεων κατασκευής ενός χειρόγραφου κώδικα. Στις 25/6/13 οι μουσειοπαιδαγωγοί επισκέφτηκαν το σχολείο, πρόβαλαν την παραπάνω παρουσίαση στην ομάδα και απάντησαν στις ερωτήσεις των μαθητών. Τέλος, παρέδωσαν τον ολοκληρωμένο κώδικα με τις δημιουργίες των παιδιών και βιβλιοδετημένο από το εργαστήριο

συντήρησης του ΒΧΜ. Ο κώδικας πλέον ανήκει στη βιβλιοθήκη του Γυμνασίου-Λυκείου Αυλώνας.

Εικόνα 9: Η παρουσίαση του έτοιμου Βυζαντινού Κώδικα

Εικόνα 10: Ξεφυλλίζοντας το Βυζαντινό Κώδικα

Τέλος, ακολούθησε η καταγραφή του προγράμματος και των δραστηριοτήτων από τις υπεύθυνες καθηγήτριες σε συνεργασία με τους μουσειοπαιδαγωγούς.

Χρονικό διάστημα δράσης:

Από 20 Ιανουαρίου έως 26 Ιουνίου 2013

Αξιολόγηση

Οι μαθητές αξιολόγησαν την όλη συνεργασία μέσα από συζήτηση που έγινε μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος.

Όσον αφορά τους καθηγητές και τους μουσειοπαιδαγωγούς, κερδίσαμε πολλές όμορφες εικόνες. Η ανατροφοδότηση που μας δινόταν κατά τη διάρκεια του προγράμματος από τους μαθητές ήταν πραγματικά κινητήρια δύναμη για να προσπαθήσουμε για κάτι παραπάνω.

Για το ΒΧΜ αποτέλεσε μοναδική εμπειρία και σίγουρα η αρχή μιας σχέσης με το σχολείο και τους συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς που το υπηρετούν. Η θετική ανταπόκριση των μαθητών καθώς και το «τελικό προϊόν» (η δημιουργία του χειρόγραφου κώδικα) δημιουργεί στο προσωπικό του Γραφείου Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΒΧΜ την προσδοκία για την περαιτέρω συνέχεια και εξέλιξη του προγράμματος.

Θετικά

Οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο και εντυπωσιάστηκαν από τα εκθέματά του. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν είχαν επισκεφτεί ποτέ τους το μουσείο και μετά από τη δράση μας αυτή εξεδήλωσαν την επιθυμία τους, μετά την αποφυλάκισή τους, να το επισκεφτούν και «εκτός των τειχών» και να θαυμάσουν όλα τα εκθέματα από κοντά.

Δυσκολίες

Η υλοποίηση του προγράμματος είχε κάποια δυσκολία που συνίστατο κυρίως σε ό,τι αφορά τη σύσταση της ομάδας, η οποία δεν ήταν σταθερή λόγω των δικαστηρίων ή των μεταγωγών που σημειώθηκαν και είχε ως αποτέλεσμα τη μη φυσική παρουσία όλων των μαθητών σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

